

1245.

721

1245.
mm

721.

Õnša Lutterusse

piisfukenne

Kateismus,

kus on:

wiis peatükki, palwed, õppetus me-
lewallast, koddõ õppetus ja õnša Lut-
terusse küssimissed ja kost-
missed.

Pernus, 1851.

Trükkitud ja müa W. Pormi jures.

Von Seiten des Ehstländischen evangelisch-lutherischen Consistorii wird hierdurch attestirt, daß in vorliegender Schrift nichts wider die heilige Schrift und die symbolischen Bücher enthalten ist.

Reval, Dom, den 14. März 1851.

Ch. G. Fick, Assessor Consistorii.
(No. 259.) Rud. Hörschelmann, loco Secr.

Der Druck ist unter der Bedingung gestattet, daß nach Beendigung desselben die vorgeschriebene Anzahl von Exemplaren gehörigen Orts eingeliefert werde.

Dorpat, 28. März 1851.

Stellvertretender Censor S a m s o n.

Meie risti Öppetuse wiis Peatükki.

Esimenne Peatük.

Jummala kümnest käsust.

Esimenne Käsk.

Sul ei pea mitte teisi Jummalaid ollema minno kõrwas.

Mis se on?

Meie peame Jummalat ülle keige asjade kart-
ma, armastama ja temma peäle lootma.

Teine Käsk.

Sinna ei pea mitte Jummala omma Is-
sanda nimme ilma asjata suhu wõtma; sest
Issand ei jätta tedda nuhtlematta, kes tem-
ma nimme kurjaste prugib.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama,
et meie temma nimme jures mitte ei nea, ei wan-
nu, ei lausu, ei walleta egga petta; waid et meie

sedda keige hâdda sees appi huame, pallume, fi-
dame ja tânname.

Kolmas Kâst.

Sinna pead pühhapäwa pühhitsema.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama,
et meie jutlust ja Summala sanna ei põlga; waid
et meie sedda pühhaks peame, hea meel tuleme
ja õppime.

Neljas Kâst.

Sinna pead omma isä ja omma emma
auustama, et sinno käsfi hästi käib, ja sin-
na kâua ellad ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama,
et meie ommad wannemid ja isäandid ei põlga
egga wihahta; waid et meie neid auustame, te-
nime, nende sanna tuleme, ja neid armsaste ja
kalliste peame.

Wies Kâst.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama,
et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo eg-
ga kurja ei te; waid et meie tedda aitame, ja
temmale head teme keige ihho hâdda sees.

Kues Kâst.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie kaššinašte ja puhtašte ellame kōnnette ja teggude sees, ja et iggaüks peab omma abbišasa armastama ja auustama.

Seitsmes Kāšf.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei wōtta, egga kawwala kauba, egga pettise tōga ennešte pole ei kišsu; waid et meie temma warra ja peatoidust aitame kašwatada ja hoida.

Kahhešas Kāšf.

Sinna ei pea mitte ūllekohbut tunnistama omma liggimesse wasto.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse peäle mitte kawwalaste ei walleta, tedda mitte ei petta, keelt ei pekša, egga kurje kōnnesid temma peäle ei tōsta; waid et meie temma eest kōstame, keik head temmast kōnneleme, ja keik asjad heaš kāname.

Ūhhešas Kāšf.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kōdda.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse pārrandust ehk kōdda

kawwalusfega ei püa, egga digusse nimmel eneste pole ei kisu; waid et meie tedda aitame, et temma sedda ennesele woiks piddada.

K ü m n e s K ä s k.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest, sullast, ümmardajat, weiksid, egga muud, mis temma pärrast on.

Mis se on?

Meie peame Summalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse naest, perret egga weiksid ärra ei awwatelle, egga wäggise ei wotta; waid et meie neid maenitseme, et nemmad paigale jadowad, ja tewad, mis nende kohhus on.

Mis ütleb nüüd Summal keikist neist-sinnatsist käsitudest?

Temma ütleb nenda: Minna se Issand, sinno Summal, ollen üks wägga wihhane Summal, kes wannematte pattud nuhtleb laste kätte, kolmandamast ja neljandamast põlwest sadik neile, kes mind wihkawad. Ulgaga neile, kes mind armastawad, ja minno käsud peawad, teen minna head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on?

Summal ahwardab nuhhelda keiki, kes need-sinnatsed käsud ülleastwad; sepärrast peame meie temma wihha kartma, ja mitte nendesinnaste käsude wasto teggema; agga temma tootab armo ja keik head keikile, kes need käsud peawad; sepärrast peame meie tedda ka armastama, temma

peäle lootma, ja hea melega temma kasko möda
teggema.

Teine Peatuk.

Pühast Kristiusust.

Esimesne Sypetus.

Lomiseft.

Minna ussun Jummal se Issa, keigewäg-
gewama taewa ja ma Poja sisse.

Mis se on?

Minna ussun, et Jummal mind ja keik lomad
on lonud, mulle ihho ja hinge, filmad, kōrwad,
ja keik liikmed, moistust ja keik meled on annud,
ja weel hoiab; ning peālegi rided, kingad, sõ-
misse ja jomisse, kodda ja maia, naese ja lapse,
põllo, weiksid, ja keik wilja, keik ihho ja ello tar-
widust ja toidust rohkeste ja iggapääw ka annab,
ja keige hādada ja kurja eest hoiab ja kaitseb; ja
sedda keik teeb temma isalikkust jummalikkust ar-
must ja heldusseft, ja ei mitte sepārrast, et min-
na sedda wāart ehk teninud ollen; se eest on
minno kōhhus tedda kita, tānnada, tenida, ja
temma fanna kuulda; se on tõeste tõssi.

Teine Sypetus.

Ärralunnastamisseft.

Minna ussun Jesusse Kristusse Jumma-
la aino Poia meie Issanda sisse, kes on

sadud pühhas Waimust, ilmale todud neitsist Mariast, kannatanud Pontsiusse Pilatusse al, risti lödud, surnud ja mahhamaetud, alla lainud pörgohauda, kolmandamal päwal jälle ülestoušnud surnust, üleslainud taewa, istub Jummal omma keigewäggewama Jsa parremal kael, seält temma tulleb koghut moistma ellawatte ja surnutte peäle.

Mis se on?

Minna ussun, et Jesus Kristus tõsine Jummal, kes ommast Jsaast iggawest sündinud, ning ka tõsine innimenne, kes neitsist Mariast ilmale todud, minno Jsand on, kes mind ärrakaddunud ja hukkamoistetud innimest on päästnud ja lunnastanud keigest pattust, surmast, ja kurrati wäest, ei mitte kulla egga hõbedaga, waid omma pühha kalli werrega, ja omma ilma süta kannatamisega ja surmaga; sepärrast et minna temma omma piddin ollema, temma rikis temma al ellama, ja tedda tenima iggawesest õigušest, wagadusšest ja õnnistusšest, nenda kui temma on ülestoušnud surnust, ellab ja wallitseb iggaweste, se on tõeste tõsi.

K o l m a s S y p p e t u s.

Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo šisse, üht pühha ristikoggodust, pühha de osasamist, pattude andeksandmist, lihha ülestoušmist ja iggawest ello, Amen.

Mis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wäest mitte ei woi Jესusse Kristusse omma Jēsanda sisse uskuda, egga temma jure sada; waid pühha Waim on mind Ewangeliumi läbbi kutsnud, omma annettega walgustanud, ja õige usso sees pühhitsenud ja hoidnud; nenda kui temma keige pühha ristikoggodusse Ma peäl kutsub, koggub, walgustab, pühhitseb, ja Jესusse Kristusse jures õige ja aino usso sees hoiab; sesamma ristikoggodusses temma minnule ja keikile usklikkudele iggapääw keik pattud rohkeste andeks annab, ja wiimsel päwal mind ja keik surnud üllesärratab, ja minnule keige usklikkudega Kristusse sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

Kolmas Peatük.

Pühha Jēsa meie Palwest.

Jēsa meie, kes sa olled taewas, pühhitsetud sago sinno nimmi, tulgo meile sinno riik, sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl, meie iggapääwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ning ärra sada meid mitte kiusatusse sisse waid peästa meid ärra sest kurjast; sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggaweste. Amen.

Esimesed Palwe sannad:

Jssa meie, kes sa olled taewas.

Mis se on?

Summal tahhab meid se läbbi armoliikkult kut-
suda, et meie peame uskma, tedda meie õige Jssa
ja meid temma õiged lapsed ollewad, et meie
julgeste ja kindla lotusfega tedda peame pallu-
ma, nenda kui armsad lapsed omma armsa isä
palluwad.

Esimese Palwe.

Pühhitsetud sago sinno nimmi.

Mis se on?

Summala nimmi on küll isseenneses pühha;
agga meie pallume sessinnatses palwes, et se ka
meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sünnib se?

Kui Summala fanna selgeste ja puhtaste õp-
petakse, ning meie ka pühhaste kui Summala lap-
sed sedda mõda ellame; sedda aita meid, armas
taewane Jssa! Agga kes teist wiisi õppetab, ja
ellab, kui Summala fanna õppetab, se ei pühhitse
mitte meie seas Summala nimme; se eest hoia
meid, armas taewane Jssa!

Teine Palwe.

Tulgo meile sinno riik.

Mis se on?

Summala riik tulleb küll ilma meie palweta
isseennesest; agga meie pallume sessinnatses pal-
wes, et se ka meie jure tuletaks.

Kuida sünnib se?

Kui taewane Jēsa omma pühha Waimo meile annab, et meie temma sanna temma pühha armo läbbi ussume, ja Summala mele parrast elame siin aialikkult ja seäl iggawest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl.

Mis se on?

Summala hea armolinne tahtminne sünnib kül ilma meie palweta; agga meie pallume sēsinnat-sēs palwes, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Summal keik kurja nou ja tahtmist rikub, ja kelab neid, kes meid ei tahha lasta Summala nimme pühhitseda, egga temma riki meie jure tulla, kui on kurrati, mailma ja meie lihha tahtminne; waid kinnitab ja hoiab meid kindlaste ommas sannas ning uskus meie otsani, se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Neljas Palwe.

Meie iggapawast leiba anna meile tännapäiw.

Mis se on?

Summal annab iggapawase leiba kül ilma meie palweta keikile kurja innimestele; agga meie pallume sēsinnat-sēs palwes, et temma meile annaks sedda moista, ja tännoga wastowõtta meie iggapawase leiba.

Mis on iggapääwane leib?

Keit, mis meie iho toidusfeks ja ülespiddamisfeks tarwis lähkõ: sõminne, jominne, rided, kingad, kooda, maia, põld, weiksed, rahha, war-ra, wagga abbiõasa, waggad lapsed, wagga per-re, waggad ja truid üllema, hea wallitsus, hea ilm, rahho, terwis, aus ello, head sõbrad, truid naabred, ja muud nisuggused asjad.

Wies Palme.

Ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele.

Mis se on?

Meie pallume sessinnatses palwes, et taewane Isä mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda teelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäärt, mis meie pallume, egga polle sedda ka mitte teeninud; waid temma tahhaks meile sedda keik armust anda, sest et meie iggapääw paljo patto teme, ja selget nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ja heal meel head tehha neile, kes meie wasto eksiwad.

Kues Palme.

Ming ärra sada meid mitte kiufatusse sisse.

Mis se on?

Summal ei kiufa küll keddagi, agga meie pallume sessinnatses palwes, et Summal meid tahhaks hoida ja ülespidada, et furrat, mailm ja meie lihha meid ei petta, egga sada ebbausso, katõpiddimõtlemisse, ja monne mu sure patto

ja hääbi sisse, ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ärrawoidame, ja woi must same.

Seitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurjast.

Mis se on?

Meie pallume seßsinnatses palwes kui ühhel hobil, et taewane Jäsa meid tahhaks peästa keigesuggusest ihho- ja hinge-, warrandusse- ja aukahjust, ja wimaiks, kui meie surma tunnike tuleb, õnna otsa meile anda, ja armoga seßsinnatselt hädäda orrust ennese jure taewa wõtta.

Wiimsed palwe fannad:

Sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggaweste, Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaste uskma, et taewane Jäsa meie palwed heldeste on wastowõtnud ja kuulnud; sest et temma isse on meid kääknud nenda palluda, ja tootanud, et temma meid tahhab kuulda. Amen, Amen, se on: jah, jah, se peab tõeste nenda sündima.

Neljas Peatük.

Pühast Ristmisest.

Mis on ristminne?

Ristminne ep olle mitte paljas wesi, waid üks

nisuggune wessi, mis Summala käsitus on seatud, ja Summala sannaga ühtepandud.

Mis Summala sanna se on?

Kui meie Jeesand Jeesus Kristus ütleb Matteuse ramato wiimses peatükis: (28, 19.) Min-ge ja õppetage kõik rahwast, ja ristige neid Sum-mala se Jēsa, ja se Poia, ja se pühha Waimo nimmel.

Mis annab ehk sadab ristminne?

Temma sadab pattude andeksandmist, peastab ärra surmast ja kurratist, ja annab iggawest õn-nistust kõikile, kes sedda ussuwad, mis Summala sanna ja tootussed kulutawad.

Misuggused on need Summala sannad ja tootused?

Kui meie Jeesand Jeesus Kristus ütleb Mar-kuse ramato wiimses peatükis: (16, 16.) Kes ussub, ja kedda ristitakse, se peab õnsaks sama, agga kes ei ussu, tedda peab hukka moistetama.

Kuida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te kedda tõeste mitte, waid Sum-mala sanna, mis wega ja wee jures on, ja usk, mis seddasamma Summala sanna wee sees us-sub; sest ilma Summala sannata on wessi pal-jas wessi, ja ei mitte ristminne; agga Summala sannaga on ta üks ristminne, se on üks ello wessi täis armo, ja uestundimisse pesseminne pühha Waimo läbbi, kuida pühha Paulus ütleb Tituse ramato kolmandamas peatükis: Summal on meid õnsaks teinud uestundimisse pessemisse ja pühha Waimo uendamisse läbbi, kedda temma on wäl-

jawallanud meie peale rohkestes Jeesusse Kristusse meie Õnnisteggia läbbi, et meie temma armo läbbi õigeks tehtud, iggawesse ello pärriaeks piddime sama lotusse järrel; se on üks tõsine sanna.

Mis tähhendab nisuggune wee ristminne?

Se tähhendab, et wanna Adam (se on meie pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisse ja pattustpõõrmisse läbbi meie sees ärraupputud sama ja surrema, keige patto ja kurja himmudega, ja iggapäaw jälle ettetullema ja üllestouma se uus innimenne, kes õiguskes ja puhhastuskes Summala ees peab iggaweste ellama.

Kus se on kirjitud?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Roma rahwale kirjotud, kuendamas peatükis: Meie olleme Kristussega mahhamaetud ristmisse läbbi surma sisse, et, otsego Kristus on ülleärratud furnust Issa au läbbi, meie ka nenda peame udes ellus kaima.

Wies Peatük.

Pühha Altari Saakramentist.

Mis on Altari Saakrament?

Se on meie Issanda Jeesusse Kristusse tõsine ihho ja werri, leiwa ja wina al meie risti rahwale süa ja jua, Kristussest ennesest seatud.

Kus se on kirjutub?

Nenda kirjutawad need pühhad Ewangelistid: Matteus, Markus, Lukas ja pühha Paulus:

Meie Issand Jesus Kristus sel õsel, mil tedda ärraanti, wöttis leiba, tannas, murdis ja andis omma Jüంగrittele ja ütles: wõtke, söge, se on minno ihho, mis teie eest antakse, sedda tehke minno mällestusseks.

Selsammal kombel wöttis temma ka karrika pärrast õhto sömaaega, tannas ja andis omma Jüಂಗrittele ja ütles: Wõtke, jöge teif seält seest, sesinnane karrikas on se uus seädus minno werres, mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeksandmisseks; sedda tehke, ni mittokord, kui teie seest jöte minno mällestusseks.

Mis kasso on meil septsuggusest sömisest ja jomisest?

Sedda näitwad meile needsinatsed Kristusse sannad: mis teie eest ärraantakse ja ärrawallatakse pattude andeks andmisseks; se on, et meile saakramendi sees pattude andeks andmist ello ja õnnistust nende sannade läbbi antakse; sest kus pattude andeksandminne on, seäl on ka ello ja õnnistus.

Kuida woib ihholik söminne ja jominne nisuggused sured asjad tehha?

Söminne ja jominne ei te sedda tõeste mitte, waid need Kristusse sannad: mis teie eest ärraantakse ja ärrawallatakse pattude andeks andmisseks; need sannad on ihholikko sömisse ja jomisse jures kui üllem asfi saakramentis, ja kes

needsammad sannad ussub, sel on, mis nemmad tunnistawad, pattude andeks andminne.

Kes wõttab ausaste sesinnatse saakramendi wasto?

Paastma ja ihho polest ennast walmistama, on üks kaunis wäljaspidine kombe; agga se on öiete ja hästi walmistud, kellel usk on nendesinnaste Kristusse sannade peäle: mis teie eest ärrantakse ja ärrawallatakse pattude andeksandmisseks; agga kes neidsinnatsid sanno ei ussu, ehk kaaspiddi mõtleb, se ep olle mitte wäart, egga hästi walmistud, sest se sanna: teie eest! tahhab selged usklikkud süddamed.

Sommiko Palwe.

Önnistago mind Summal Jäsa, Poeg ja pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Jäsa, Jესusse Kristusse sinno armsa Poia meie Jäsanda läbbi, et sinna mind minne wal ösel olled armolikkult hoidnud ja kaitstud keige ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetse da ja mahhajatta; ning anna mulle andeks keik minno pattud ja eksitussed, misga minna sind ollen wihhastanud; kaitse ja hoia mind selsinnatsel päwal armolikkult keige patto, kurja ja kahjo eest, et keik minno mõtte, sanna, teggo ja ello woiks sinno mele pärrast olla. Gest minna annan omma ihho

ja hinge, meie üllema wallitseja ja keik muud
üllemad, meie wannemad, suggulassed, waen-
lassed, keik ristirahvast, ja keik, mis mul
on, sinno holeks; sinno pühha Waim wal-
litsego mind, sinno pühha Ingel olgo min-
no jures, et kurri waenlane ühtegi melewal-
da minno peäle ei sa, Amen.

Palwed enne Sõmaaega.

Keikide silmad lootwad Issand, sinno peäle,
ning sinna annad neile nende roga ommal
aial. Sinna teed lahti ommad helded ja
rohked käd, ja täidad keik, mis ellab, hea
melega.

Au olgo Jummalale Issale, Poiale, ja
pühha Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled taewas, n. t. s.

Issand Jummal, taewane Issa, õnnista
meid ja need sinnatsed sinno anded, mis meie
sinno rohkest armust wastowõttame Jesusse
Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Kristus ütleb: Innimenne ei ella mitte
ükspäinis leiwast, waid iggaühhest sannast,
mis Jummal suust läbbi käib, Amen.

Palwed pärrast Sõmaaega.

Tännage Issandat, sest temma on helde, ja
temma heldus kestab iggaweste; kes keige
lih hale roga annab, ja norile kaarnaile, kes
tedda appi hüüdwad. Temmal ep olle rõ-
mo hobbose wäest, egga melehead ühhegi

luist; Issandal on melehead neist kes tedda kartwad ja temma armo peäle lootwad.

Au olgo Jummalale Issale, Poiale ja pühha Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled taewas n. t. s.

Meie tänname sind, Issand Jummal, taewane Issa, Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, keige sinno ande ning heateggemisse eest, kes sinna ellad ning wallitsed iggaweste, Amen.

Jummal olgo fidetud ja tännatud sōmisse ja jomissee ning temma kalli sanna eest; temma andko meile eddespiddi meie iggapāwast leiba, ja õnnistago meid ka hinge polest Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Issand, sinno suur nimmi olgo fidetud nüüd ja iggaweste, Amen.

S h t o P a l w e.

Õnnistago mind Jummal Issa, Poeg, ja pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Issa, Jesusse Kristusse sinno armsa Poia meie Issanda läbbi, et sinna mind minnewal pāwal olled armoliikkult hoidnud ja kaitsnud keige ihho ja hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woifsin ommad pattud süddamest tunda, kahhetse da ja mahhajatta, ning anna mulle andeks keik minno pattud ja ekkitsused, misga min-

na sind ollen wihestanud; kaitse ja hoia mind selsinnatsel üsel armolikkult keige patto, kurja ja kahjo eest, et keik minno mõtte, san-na, teggo ja ello woiks sinno mele pärrast olla. Gesti minna annan omma ihho ja hinge, meie üllema wallitseja ja keik muud üllema, meie wannemad, suggulassed, waenlassed, keik ristirahwast, ja keik, mis mul on, sinno holeks; sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa, Amen.

Õppetus melewallast pattud andeks anda ja finnitada.

Mis on pattude andeksandmise ja finnitamise melewald.

Pattude andeksandmise ja finnitamise melewald on se woimus, mis meie Issand Jeesus Kristus Ma peäl armoõppetuse kuulutamises on seadnud, neile pattustele, kes pattust pöörwad, pattud andeks anda, ja neile, kes pattust ei pööra, pattud finnitada, nenda kui Kristusse sannad tunnistawad.

Kuida siis Issand Kristus ütleb?

Lemma ütleb nenda Joannesse ramatus: 20, 21—23. Nenda kui Issa mind on läkkitanud, nenda läkkitan minna teid ka. Wõtke pühha Waimo; kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud, kellele teie ial pattud finnitad, neile on need finnitad.

Mis kasso sadab se melewald.

Sedda tunnistawad meile need sannad: kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud; se on, et pattud andeks antakse usklikkudele Jeesuse Kristuse nimmel, kes sedda omma surma ja werre lābbi on saatnud, et usk finnitakse ja sūdda julgust ja rahho tunneb. Sest kui pattud on andeks antud, siis sūdda usso lābbi rahho tunneb.

Kuida woib innimenne pattud andeks anda?

Innimenne ei woi pattud andeks anda isšienest ehk ommast wāest waid ammeti polest ja Jēfanda Jeesuse Kristuse kasso peāle, nenda kui need sannad tunnistawad: Wōtke pūhha Waimo; kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud. Sest otsego Innimesse Poial Ma peāl melewald on, pattud andeks anda, nenda on temma sedda melewalda Ewangeliumi ehk armoōppetuse kulumisše ammetile annud, kui temma ütleb: Nenda kui isša mind on lāfkitanud, nenda lāfkitan minna teid ka. Joann. 20, 21. ja Luf. 10, 16. Kes teid kuleb, se kuleb mind.

Kellele peab pattud andeks antama?

Neile, kes omma patto hādda tōeste tundwad, kahhetsewad, allandlikku ja usklikku sūddamega ūllestunnistawad, ja Jeesuse Kristuse pārrast armo ja rōmustamist ihhaldawad; sest nenda ütleb Jēfand Jeesus selle alwatud wasto: Olle rahhul, minno poeg, sinno pattud on sulle andeks antud; (Matt. 9, 2.) ja patto kahhetsewa naese

wašto: Sinno pattud on sulle andeks antud, sinno usk on sind aidanud, minne rahhoga. Luf. 7, 48. ja 8, 48.

Kellele peab pattud finnitatama.

Keigile, kes pattust ei põra, egga usso mitte, waid kes melega patto sisse jãwad ellama ja keik head manitsust põlgawad, nenda kui meie Jõsand Jesus Kristus õppetab, Matt. 18, 15. Kui sinno wend sinno wašto eksib, siis minne, ja nomi tedda sinno ja temma keskes ükspäiniš; kui temma sind kuleb, siis olled sinna omma wenna kasuks sanud. Agga kui temma sind ei kule, siis wõtta weel üks ehk kaks ennesega, et keik asfi kahhe ellik kolme tunnistaja suus seisaks; agga kui temma neid ei kule, siis anna koggodussele teada; agga kui temma koggodusstki ei kule, siis olgo ta sinno melest kui üks paggan ja tõlner.

Misfuggused pattud peab üllestunnistama?

Summala ees peab innimenne ennašt keikipiddi pattuseks tunnistama, ka nende pattude polest, misga temma teadmatta eksinud, nenda kui meie Jõsa meie palwes teme; agga õppetaja ees tulwad need pattud üllestunnistada, mis meie teame ja ommas süddames tunneme.

Misfuggused pattud need on?

Siin pead sinna omma ello ja kombat lãbbikatsuma Summala kumne kãso jãrrele, olgo sa isä ehk emma, poeg ehk tüttar, isand ehk emmand, perremees ehk perrenaene, fullane ehk ümmardaja: kas sa olled olnud sannakuulmatta, kas sa kellegile olled kurja teinud sanna ehk tõga,

kas ja olled warraſtanud, holetu ja wihhane ol-
nud, ebbauskõ piddanud, roppus ellus ellanud,
walletanud ja kahjo teinud.

Patto Tunniſtuſe Sannad.

Keigewäggewam, armolinne Summal! Minna
waene pattune innimenne tunniſtan Sinno ees
keik ommad pattud, miſ minna mõtte, fanna ja
teoga ollen teinud, ja miſ läbbi minna Sinno
õiget wihha ja nuhtluſt, aialikkult ja iggaweſte
kül wägga ollen teninud. Miinul on nende pär-
raſt wägga kahjo, ja minna kahhetsen neid ſüd-
dameſt, ja pallun Sind Sinno põhjatuma hel-
duſe ja Sinno armsa Poia Jeſuſe Kriſtuſe
kibbeda kannatamiſe ja ſurma pärraſt: olle mulle
waefe pattuſele armolinne, ja hallaſta mo peäle,
anna andeks keik minno pattud ja anna mulle
armoga omma pühha Waimo wägge, et ma om-
ma ello woikſin parranda! Amen.

Koddo Öppetus,

ehk monningad pühha kirjatunniſtuſed keige ſug-
guſte innimeſte maenituſuſeks ülleſpandud, kui-
da nemmad omma ammetit peawad ülleſpid-
dama ja miſ nende kohhuſ on tehha.

Piiſkopide ehk üllewatajatte ja Öp- petajatte kohhuſ.

Koggoduſe üllewaatja peab ollema laitmatta,
ühhe naefe mees, kaſſin, moiſtlik, puhtaſte ehhi-

tud, woeraste wastowõtja, kes kõlbab õppetama, ei mitte jodik, ei mitte taplik, ei mitte roppo kasso püüdja, waid kes järrele annab, ei mitte riakas, ei mitte rahha peäle ahne, kes omma maiarahwa peäle hästi watab, kes omma lapsed peab sannakuulmisses keige tõssise wiisiga: (sest kui kegi omma ennese maia rahwa ülle ei märka üllewaatja olla, kuidas woib temma Summala kogudusse eest hoolt kanda?) ei mitte sesuggune, kes usko hilja wasto wõtnud.

Kes finnipeab sest ustawast sannast minno õppetusse järrele, et ta woiks wäggew olla, ni hästi maenitsema terwe õppetusse läbbi, kui ka neid, kes wastoräkiad on, nomima.

Kuuljatte kohhus omma Õppetajatte wasto.

Nenda on ka Jēsand seādnud neile, kes armoõppetust fulutawad, et nemmad armoõppetust sest peawad ellama. 1. Korint. 9, 14.

Kedda õppetakse sannaga, se jaggago keif head sellele, kes tedda õppetab. Ürge efsige mitte, Summal ei anna ennast mitte pilgata. Kalat. 6, 6. 7.

Neid wannemid, kes omma ammetit hästi ülespidawad, peab kahhewõrra auustusse wäärt petama, keigeennamiste neid, kes tõõd tewad sannas ja õppetusses. Sest kirri ütleb: Sinna ei pea mitte härja suud finnišidduma, kes pahmast tallab, ja: üks tõteggia on omma palga wäärt. 1. Tim. 15, 17. 18. Luf. 10, 17.

Meie pallume teid, et teie wöttate nisuggusiks, kui nemmad on neid piddada, kes teie seas tööd tewad, ja teie üllemaatjad on Issanda sees, ja teid maenitsewad; ja et teie wöttate neid üllewägga armsaks piddada nende tö parrast. Pidage rahho issekeskis. 1. Tesf. 5, 12. 13.

Kuulge ommad juhhatajad ja wõtke nende san-na, sest nemmad walwawad teie hingede eest, nenda kui need, kes wastust peawad andma, et nemmad sedda rõmoga tewad, ja ei mitte õhka-des; sest teil polle sest mitte kasso. Ebr. 13, 17.

Summalikko üllematte kohhus.

Agga hing heitko ennast üllematte alla, kellel keigeüllem melewad on; sest üllemad ep olle mui-do kui Summalast; agga kes üllemad on, need on Summalast seatud. Kes nüüd üllematte wasto panneb, se panneb Summala seadmisse wasto; agga kes wasto pannewad, need saatwad isseenneste peäle nuhtlust. Sest ta ei kanna moeka ilmaasjata; sest temma on Summala tener, kättemaksja, nuhhelda sedda, kes kurja teeb. Rom. 13, 1. 2. 4.

Üllematte kohhus üllematte wasto.

Andke Keisrile, mis Keisri kohhus, ja Summalale, mis Summala kohhus on. Matt. 22, 21.

Separrast on tarwis, et teie allaheidate, ei mitte ükspäinis nuhtlusse, waid ka süddame tunnistusse parrast. Separrast makske ka makso;

sest nemmad on Summala sullased, kes otse se eest murret kandwad. Siis tasuge nüüd keigile, mis teie kohhus on; makso, kellele makso, tollirahha, kellele tollirahha, kartust, kellele kartust, au, kellele au tulleb anda. Rom. 13, 5. 6. 7.

Sepärast maenitsen minna keige eesite, et peab tehtama pallumissi, palwesid, pallumissi teiste eest, ja tännamissi keikide innimeste eest, kunningatte ja keikide eest, kellel keige üllem melewald on, et meie rahholist ja waikist ello woiksime ellada keiges Summalakartuuses ja ausas ellus; sest se on hea ja armas Summala meie õnnisteggia me-
lest. 1. Tim, 2, 1. 2. 3.

Tulletage nende mele, et nemmad würstide, ja üllematte wästo allandlikkud on, nende fanna wõtwad kuulda, ja keige hea teule walmis on. Tit. 3, 1.

Heitke keige innimeste seadmissse alla, Jssan-
da pärrast, olgo kunninga kui üllema alla, ellik pealikutte, kui nende alla, kes temmast on lāf-
kitud, kurjateggiattele kōl nuhtlusseks, agga hea-
teggiattele kitusseks. 1. Peetr. 2, 13. 14.

Abbiello rahwa kohhus.

Teie mehhed, ellage omma naestega targaste, ja tehke naesterahwale kui nõdrama astjale au, nenda kui neile, kes armo ello pärriad on, et teie palwesid ärra ei feelta. 1. Peetr. 3, 7.

Mehhed, armastage ommad naesed, ja ärge sage wihaseks nende wästo. Kol. 3, 19.

Maesed, kuulge omma meeste sanna, kui Issanda sanna, nenda kui Sara Abraami sanna wõttis kuulda, ja hüdis tedda isandaks, kelle lapsiks teie ollete sanud, kui teie head tete ja üh-tegi hirmo ei kardate. Ewef. 5, 22. 1. Peetr. 3, 1. 6.

Laste-Wannematte kohhus.

Issad, ärge ärritage mitte omma lapsi wiha-le, et nemmad meelt ärra ei heida, waid kas-watage neid karistamises ja Issanda maenitse-mises. Ewef. 6, 4. Kol. 3, 21.

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna Issanda sees, sest se on õige. Uuusta omma isa ja emma: (se on esimesenne kässo sanna tootus-sega:) et sinna käsfi wiiks hästi käia, ja sinna wiiksid kaua ellada Ma peal. Ewef. 6, 1. 2. 3.

Perrewannematte kohhus.

Issandad, tehke sedda sullastele, mis õige ja kohhus on, ja jätke ahwardamist mahha, ja tead-ke, et ka teil ennestel Issand taewas on, ja temma ei pea ennam luggu ühhest kui teisest. Ewef. 6, 9. Kol. 4, 1.

Sullaste, ümmardajatte, päiliste ja teoliste kohhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie is-sandad on lihha polest, kartusse ja waristussega,

omma süddame waggabusse, nenda kui Kristusse fanna; ei mitte silmakirjaks tenides, kui need, kes innimeste melepärrast püüdwad olla, waid kui Kristusse fullased, kes Summala tahtmist süddamest tewad, kes heal meel Jēsandat teniwad, ja mitte innimesi, ja teädke, mis head kegi ial saab teinud, sedda temma saab Jēsanda kääst, olgo fullane ehk wabbat innimenne. Ewef. 6, 5. 6. 7. 8. Kolosf. 3, 22.

Nore rahwa kohhus.

Teie nored, olge wannematte wästo allandlikud, agga keik olge teine teise wästo allandlikud, ja ehhitage ennast seestpidi allandlikko melega; sest Summal panneb sureliste wästo, agga allandlikkuile annab temma armo. Siis allandage ennast nüüd Summala wäggewa kää alla, et temma teid woiks üllendada õigel aial. 1. Peetr. 5, 5. 6.

Lesknaeste kohhus.

Kes tõeste lesknaene on, ja üksi järrele jäänud se lodab Summala peäle, ja jääb kindlaste palumiste ja palwete siise õõd ja päwad: agga kes lihha himmus ellab, se on ellawalt furnud. 1. Tim 5, 5. 6.

Sggaühhe ristinnimesse kohhus.

Sinna pead omma liggimest armastama kui issiennast. Sellesinnatse fanna siise on keik kāsud ühte pandud. Rom. 13, 9.

Lehke pallumissi keikide innnimeste eest. 1.
Sim. 2, 1.

Kui iggaüks teeb omma tööd,
Siis on keik asjad maias head.

Õnna Lutterusse Kõsfiniste ja Kostmiste sannad.

1. Kas sa ussud, et sa pattune olled?

Jah minna ussun; ma ollen pattune.

2. Kust sa sedda tead?

Summala kümnest käsust; neid ei olle minna
mitte piddanud.

3. Kas sinna kahhetsed ommad pattud?

Jah minna kahhetsen, ja se teeb mulle wägga
haiget, et minna Summala wasto ollen eksinud.

4. Mis olled sinna omma pattudega teninud?

Summala wihha, aialikko surma, ja iggawest
hukkatust.

5. Kas sa ussud õnsaks sada?

Jah minna ussun sedda kindlaste.

6. Kelle peäle pead sinna lootma?

Omma armsa Jõsanda Jeesuse Kristuse peäle.

7. Kes on Kristus?

Summala Poeg, tõsine Summal ja tõsine
innimenne.

8. Ons ennam kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on, agga kolm temma aino ollemisse sees, Issa, Poeg ja pühha Waim, ja need kolm on üks. 1. Joann. 5, 7.

9. Mis on Kristus sinno eest teinud, et sa temma peäle lodad?

Temma on minno eest furnud, ja on omma werre risti sambas minno eest ärrawallanud patude andeksandmisefks.

10. Ons Issa ka sinno eest furnud?

Ei olle, sest Issa on Jummal, ja pühha Waim ka; agga Poeg on tõsine Jummal ja tõsine innimenne, kes minno eest on furnud, ja omma werre minno eest on ärrawallanud.

11. Rust sa sedda tead?

Pühha armoõppetusest ja saakramendi fannadest, ja temma ihhust ja werrest, mis mulle saakramentis on pandiks antud.

12. Ütle mulle need fannad.

Meie Issand Jesus Kristus sel õsel — ja need teised fannad.

13. Kas sinna siis ussud, et saakramentis Kristusse tõsine ihho ja werri on.

Sah minna ussun sedda.

14. Mikspärrast ussud sa sedda?

Kristusse fannade pärrast: Wõtke, sõge, se on minno ihho; joge keif seält seest, se on minno werri.

15. Mis peame meie teggema, kui meie temma ihho söme, ja temma werd jome, ja nenda sedda panti wõttame.

Meie peame temma surma ja werre ärrawal- lamist fulutama ja se peäle mõtlema, kuidas temma meid on õppetanud: Sedda tehke, ni mitto- kord, kui teie sedda tete, minno mällestusseks.

16. Mikspärrast peame meie temma surma mälletama ja sedda fulutama?

Et meie õppime uskma, et ükski loom ei olle woinud meie pattud leppitada, kuid ükspäinis Jeesus Kristus, tõsine Summal ja tõsine inni- menne, ja et meie õiget hirmo tunneme omma pattude pärrast, ja neid raskeks armame, ja üks- päinis Kristussest rõmustame, ja nenda sellesam- ma ussu läbbi õnsaks same.

17. Mis sundis Kristust sinno pattude eest surrema ja neid leppitama?

Temma suur armastus omma Jēsa, minno, ja keikide pattuste wasto, nenda kui kirjutud on. Joann. 14, 31. Rom. 5, 6—8. Kal. 2, 20. Ewes. 5, 2.

18. Mikspärrast tahhad sinna Summala laua jure minna?

Et minna õppin uskma, et Kristus surest ar- minno pattude pärrast on surnud, kuidas õöldud on, ja et minna temmast ka õppin Summalat ja omma liggimest armastama.

19. Mis peab ristitinnimest sundima saggedaste Altari saakramenti wõtma?

Summala polest peab tedda sundima Kristusse kask ja tootus, pärrast ka temma omma hädä,

mis tedda waewab, mis parrast nisuggune fäst-
minne, kutsminne ja tootaminne sünnib.

20. Mis peab innimenne teggema, kui temma nisug-
gust hädä ei tunne, egga iggatse se saakra-
mendi järrele?

Sel ei olle parremat nou, kui et temma 1)
omma süddant läbbikatsub, welaks temmal pat-
tust lihha ja werd on, ja ušsub, mis pühha kirri
kulutab. Kal. 6, 16. 17. Rom. 7, 18.

2) Et temma tähhele panneb, welaks temma
mailmast on, ning moistab, et temmal patto
ja hädä ei pudu, nenda kui kirri ütleb: Joann.
15, 18—20; 16, 8—20. 1. Joann. 2, 15.
16; 5, 4. 5.

3) Siis leiab temma ka kurratit ennese üm-
bert, kes walle ja tapmisšega ööd ja päwad
seest- ja wäljaspidi tedda rahhule ei jätta, nen-
da kui kirri tunnistab: Joann. 8, 44. 1. Peetr.
5, 8.

